

Deze maand bestaat de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek 25 jaar. De IVN organiseert congressen, geeft het tijdschrift *Neerlandica Extra Muros* uit en verzorgt zomercursussen Nederlandse taal en cultuur voor buitenlandse studenten. Maar bovenal behartigt zij de belangen van docenten neerlandistiek aan buitenlandse universiteiten. Naar aanleiding van het jubileum schrijft Peter Burger over deze 'buitenposten van het Nederlands'. Verder vroeg hij de docenten in den vreemde om hun moedertaal te vergelijken met de taal van hun standplaats. Wat blijkt? Het is nergens zo gezellig als in het Nederlands.

Peter Burger

Buitenlanders die Nederlands willen studeren, hoeven niet naar Nederland of Vlaanderen te verhuizen. Het kan ook in Bulgarije en Zuid-Korea, en in nog een stuk of veertig andere landen, waar zo'n vijfhonderd docenten onder vaak gebrekkige omstandigheden pionierswerk verrichten.

De buitenposten van het Nederlands

Nederlands wordt gedoceerd aan de universiteit in Aken, Aarhus en Albany (New York), in Bandung, Bangi (Maleisië), Bangor (Wales) en vele andere. Alles bij elkaar gaat het om zo'n 250 plaatsen buiten Nederland en Vlaanderen: de buitenposten van het Nederlands. Tasjkent (Oezbekistan) is een van de laatste aanwinsten, en binnenkort zal ook Sjanghai worden toegevoegd aan de lijst. Ambassadeurs van het Nederlands vertalen bijvoorbeeld Annie M.G. Schmidt in Austin, Texas, en nemen het verkleinwoord door met drie enthousiaste studenten van de Universitatea din Timisoara, waar ijver een van de belangrijkste leermiddelen is.

Vlaamse taalstrijd en het verzet in de Tweede Wereldoorlog.

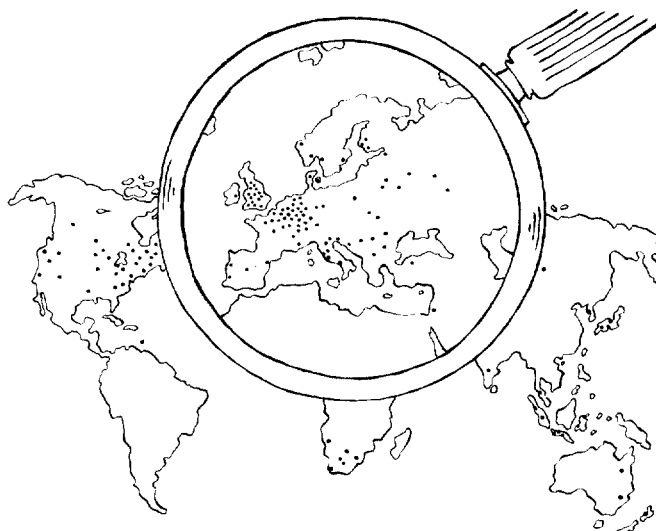
Voor die colleges zijn de docenten vaak aangewezen op hun parate kennis, want goed uitgeruste bibliotheken zijn schaars. Al bestaan ze wel. In Münster werd in mei het Haus der Niederlande geopend, een monumentaal pand dat onderdak biedt aan twee instituten die zich met de taal, cultuur en geschiedenis van de Lage Landen bezighouden, en aan een grote neerlandistische boekencollectie. In Londen wordt al sinds 1919 Nederlands gedoceerd. De omstreeks veertig studenten kunnen terecht in de uitstekend geoutilleerde bibliotheek van het instituut en in de op loopafstand gelegen British Library.

Geheel anders is de situatie voor

de vijftig studenten in het Hongaarse Debrecen. "De belangrijkste romans en naslagwerken hebben ze inmiddels wel, maar er ontbreekt nog veel", vertelt de Leidse docente Liesbet Winkelmolen, die enkele weken gastcolleges gaf in Hongarije. "Ze bezitten alle delen van het Woordenboek der Nederlandsche Taal, maar alleen omdat ze die van iemand cadeau hebben gekregen. Doordat ze zo sterk afhankelijk zijn van toevallige giften, staan er de wonderlijkste boeken in de bibliotheek. Het tijdschrift *De Gids* bijvoorbeeld, compleet vanaf 1837. Er is een schitterend talenlab (al weet bijna niemand hoe het werkt), maar er zijn weinig boeken over tweede-taalverwerving. Het verbaast me dat ik toch zo veel Oost-

● VARIABELE TOERUSTING

Sommige vakgroepen zijn met een hoogleraar Taalkunde, een hoogleraar Letterkunde en een staf van wetenschappelijk medewerkers uitstekend op hun taak berekend. In veel andere plaatsen bestaat de afdeling Neerlandistiek echter uit niet meer dan één docent, die een deel van het academisch jaar een cursus aanbiedt en kantoor houdt in bijvoorbeeld het Department of French and Italian Languages. Hierdoor is de modale docent Nederlands in het buitenland – ook in de beter bedeelde vakgroepen – noodgedwongen een duizendpoot, die colleges geeft over Vondel, Engelse leenwoorden, Mondriaan, de

Op zo'n 250 'buitenposten' wordt Nederlands gedoceerd.

Ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (IVN) verschijnt deze maand de dichtbundel *Over de schreef*, met 25 gedichten van Nederlandse en Vlaamse dichters. Zij lieten zich inspireren door landschap en taal van de Lage Landen. Het gedicht 'Huisarts' van Rob Schouten is afkomstig uit die bundel.

HUISARTS

**Ik zal hier wel vandaan komen
gezien mijn gratis afkeer ervan
en het welsprekende farizeïsme
waarmee ik het merendeel niet ben.**

**Daar koop ik snijdbaar oude
tussen de Albert Cuypp-smokings,
lees beter Nederlands dan Deens
en heb matige last van het Wilhelmus.**

**Die onvermoeibaar in de tram zitten
met kaarten en verwachtingen
van schilderijen en van wolkpartijen
zien mij verbazend vanzelfsprekend gaan.**

**Zo plaatselijk verdoofd voor Anne Frank,
de Westertoren en de Holland Herald-kroegen,
loop ik in schutkleur door mijn rijk,
huisarts met eigen praktijk.**

Rob Schouten

belangenvereniging van de docenten Nederlands in het buitenland, die deze maand een kwart eeuw bestaat.

Voor haar middelen is de IVN sterk afhankelijk van de overheid, in casu de Nederlandse Taalunie. "Daar werken we tegenwoordig uitstekend mee samen", aldus Kristel. Dat is niet altijd zo geweest. Voormalig voorzitter Jaap de Rooij, terugblikkend in het jubileumnummer van het IVN-tijdschrift *Neerlandica Extra Muros*: "Ik heb me meermalen gevoeld als een kind dat steeds weer nieuwe speeltjes wou hebben, terwijl het toch moest weten dat papa en mama daar geen centjes voor hadden."

Ondanks die toegenomen vrijgevigheid zijn de bedragen die de moederlanden Nederland en Vlaanderen overhebben voor de buitenlandse vakgroepen nog steeds mager. De Taalunie steunt elke vestiging met circa 1250 gulden per jaar, een bedrag waarvoor een enkele neerlandicus in Nederland of Vlaanderen zijn vak al amper kan bijhouden. Een schrijvende situatie, vindt de huidige IVN-voorzitter Theo Janssen, hoogleraar Nederlandse Taalkunde aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Maar ook hij is zeer te spreken over de samenwerking met de Taalunie.

Janssen: "De Taalunie voert een speerpuntenbeleid waar vooral de neerlandistiek in het voormalige Oostblok van profiteert. Onafhankelijk van de Taalunie-subsidie mocht de IVN bovendien de afgelopen drie jaar telkens 50.000 gulden van het Prins Bernardfonds verdelen over docentschappen in Midden- en Oost-Europa. Dat bedrag is in zijn geheel bestemd voor de aanschaf van boeken. Een andere interessante ontwikkeling is het Woordenboekproject: de overheid investeert in de totstandkoming van een Pools-Nederlands / Nederlands-Pools woordenboek, dat model kan staan voor andere vertaalwoordenboeken."

Na de opheffing van de culturele boycot is ook voor Zuid-Afrika plaats gereserveerd op de begroting van de Taalunie. Kristel en Janssen verheugen zich over het herstel van de betrekkingen, maar maken zich tegelijkertijd zorgen over de positie van het Nederlands in het Zuid-Afrika van na

de apartheid. Janssen: "Nederlands en Afrikaans worden door velen gezien als de taal van de onderdrukker. De taal die een venster op de wereld opent en waarmee je een toekomst opbouwt, is voor de jongeren in Zuid-Afrika toch vooral het Engels."

● ZOMERCURSUS

"Nederlanders kunnen zich slecht voorstellen dat buitenlanders hun taal willen leren", zegt Theo Janssen. "Terwijl daar toch genoeg redenen voor zijn. In het voormalige Oostblok zijn dat vooral de handel en het toerisme, al ben ik in Boedapest ook iemand tegengekomen die de taal had geleerd om Nederlandse theologische geschriften te lezen."

Veel buitenlandse studenten leren Nederlands uit belangstelling voor de schilders uit de Gouden Eeuw. Speciaal voor deze kunsthistorici organiseert de IVN in 1996 voor de tweede keer een intensieve cursus zeventiende-eeuwse cultuur. Daarnaast is er de drie weken durende Zomercursus Nederlandse Taal en Cultuur, waaraan dit jaar 150 buitenlandse studenten deelnamen. Deze cursus, die al veertig jaar bestaat, wordt sinds 1994 georganiseerd door de Taalunie en de IVN. Als bijproduct bloeien er op de Zomercursus ook andere liefdes op dan die voor de Nederlandse taal. In de cursistenkrant dichtte een van de docenten over de contactuele vaardigheden van zijn pupillen: "Ik zie cursisten die flirten in het struweel. Ze kregen geen les, maar ze doen het professioneel."

In de toekomst hoopt Janssen steeds terugkerende workshops te organiseren voor docenten: "Er bestaat nog steeds een tekort aan geschikt lesmateriaal op het gebied van taalverwerking. Daarom willen we de ervaringen bundelen van mensen die nu misschien op verschillende plekken het wiel opnieuw zitten uit te vinden. Het zou ideaal zijn als we een basisplan konden maken dat aan de behoeften van de verschillende talen aangepast kan worden."

Een andere wens is een nieuwsbrief die vaker verschijnt dan het viermaandelijks tijdschrift *Neerlandica Extra Muros*. Er bestaan plannen om de nieuwsbrief via e-mail de wereld rond te sturen. Graag zouden

europese studenten heb ontmoet die foutloos Nederlands spreken."

● GELDSTROOM ERG KARIG

Het gebrek aan literatuur speelt vooral de docenten parten. Winkelmolen: "Je kunt niet even iets naslaan voor een college. Het is ook erg moeilijk om actuele lessen te geven. Als je bijvoorbeeld iets wilt vertellen over Connie Palmen, omdat die de AKO-prijs heeft gewonnen, staat *De vriendschap* niet in de bibliotheek. Je bent al blij dat ze *De wetten* hebben."

De vijfhonderd docenten Nederlands in het buitenland hebben bovenal behoefte aan vakliteratuur en aan informatie over de laatste ontwikkelingen in cultuur en literatuur, beaamt Marja Kristel. Kristel is directeur van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (IVN), de

Kristel en Janssen ook in eigen persoon buitenlandse vakgroepen bezoeken, maar daarvoor ontbreken tot hun spijt de middelen.

Ook de docenten zouden zo'n bezoek verwelkomen – het bieden van emotionele steun is niet de minst belangrijke functie van de IVN. Kristel: "De docenten in het buitenland moeten vaak echt knokken om hun positie te behouden. We krijgen allebei regelmatig brieven van mensen die even hun leed willen klagen, of

juist willen melden dat het goed gaat, bijvoorbeeld wanneer iemand een professoraat krijgt."

Dé kans om elkaar te ontmoeten is het congres dat de IVN iedere drie jaar organiseert, een wetenschappelijk colloquium en een massale reünie. Janssen en Kristel zien al uit naar de bijeenkomst van 1997, als in Leiden het tweehonderdjarig bestaan van de neerlandistiek wordt gevierd. "Daar willen we wel een feest van maken."

Belangstellenden in Nederland en Vlaanderen kunnen het werk van de IVN steunen door buitengewoon lid of donateur te worden. Inlichtingen: Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (IVN)
Raadhuisstraat 1
2481 BE Woubrugge
telefoon 0172-518243
fax 0172-519925

Engelse katten kunnen geen kopjes geven – die staande uitdrukking ontbreekt in het Engels. Aan de andere kant kennen Engelsen een woord voor de bittere, witte laag onder de schil van de sinaasappel: pith. Welke woorden ontbreken in onze taal, en wat heeft het Nederlands wat andere talen niet hebben?

Peter Burger

Het is nergens zo gezellig als in het Nederlands

Gaten in de taal

Je hoort een nieuw woord, en plotseling besef je wat je tot dan toe hebt gemist. Het doelpunt dat de achterstand opheft, is de *gelijkmaker*, maar hoe heet de treffer die de achterstand tot één doelpunt verkleint? Voetbalfans kennen het antwoord: de speler die de stand van 3-1 op 3-2 brengt, scoort de *aansluitings-treffer* (ook wel: *aansluittreffer*). De term is overgenomen uit het Duits: *Anschlussstor* of *-treffer*.

Soms wordt in de behoefte aan nieuwe woorden voorzien met eigen fabrikaat (*inkijkoperatie*, *kraslot*), maar meestal worden de gaten in de markt gevuld met importwoorden (*Aha-erlebnis*, *running gag*, *insider*, *timing*). Je hoeft geen purist te zijn om je af te vragen waarom de Nederlandse taalgemeenschap niet vaker zelf een woord schept voor verschijnselen die het benoemen waard zijn.

Waarom heeft het Nederlands nog geen staande uitdrukking voor *esprit d'escalier* of *Treppenwitz*, het gevatte antwoord dat je te binnen schiet als het te laat is? Of voor het bloemetje

waarmee mannen een echtelijke misstap hopen goed te maken, dat Duitsers kennen als *Drachenfutter* ('drakevoer')? Ook het omgekeerde komt voor. Rudy Kousbroek verbaasde zich er al eens over dat Engelse katten geen *kopjes geven* – in dit geval is het Nederlandse idioom rijker.

● ENQUÊTE

Zijn er meer van die plaatsen waar talen elkaar niet volledig overlappen? Op zoek naar zulke lacunes hield Onze Taal een informele enquête onder docenten Nederlands in het buitenland, vertalers en buitenlandse studenten. Die leverde in de eerste plaats een groot aantal woorden op voor nationale lekkernijen, gebruiksvoorwerpen en gewoonten. Zo kennen Basken het onderaardse hol waarin terroristen hun wapens, explosieven en gekidnapte personen verbergen als *zulo* ('De politie heeft een *zulo* ontdekt'). *Duende* is voor Spanjaarden de inspirerende kracht die flamenco tot flamenco maakt ('Die gitarist heeft *duende*').

En probeer als Nederlander maar

eens aan een buitenlander uit te leggen wat een Hoogheemraadschap en een Riagg zijn, of voordeurdelers en tweeverdieners. Nederlandse jongeren *gaan op kamers*. Hun leeftijdgenoten in Italië zo nu en dan ook, maar daar bestaat in een huisbakken cultuur als de Italiaanse geen uitdrukking voor. "De vertaling *andare ad abitare per conto suo* is dan ook nattevingerwerk", aldus een docent aan de vertalersopleiding in Milaan.

Verrassender zijn de woorden en uitdrukkingen die alledaagse, alom bekende dingen, personen en gevoelens benoemen. Waarom heeft een zeevarend volk als het Nederlandse niet één, kernachtig woord voor 'gunstige wind', zoals het Noorse *bør*? En zou het niet praktisch zijn om – net als het Deens – één enkel woord te hebben voor 'grootmoeder-van-vaderszijde' (*farmor*) en een voor 'grootmoeder-van-moederszijde' (*mormor*)? Andersom blijkt het niet eenvoudig om *overzichtelijk* en *inhoudelijk* van een dekkende Engelse vertaling te voorzien.